

Benyik György (szerk.): Hermeneutik oder Versionen der Biblischen Interpretation von Texten

I–II. kötet, Szegedi Nemzetközi Biblikus Konferencia
Alapítvány, Szeged 2023 (I. kötet: ISBN 978-615-6646-01-9 /
II. kötet: ISBN 978-615-6646-02-6), 877 oldal

TROMBITÁS MÁRTA

Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár (RO)
Ökumené Doktori Iskola
marta.trombitas@ubbcluj.ro

2022 augusztusában került megrendezésre a 33. Nemzetközi Biblikus Konferencia Szegeden, melynek tematikáját Oda Wischmeyer *Handbuch der Bibelhermeneutiken: Von Origenes bis zur Gegenwart* című kötetének magyar nyelvű megjelenése szolgáltatta, amely „A bibliai hermeneutikák kézikönyve Órigenésztől napjainkig” címmel látott napvilágot. A konferenciát követő évben jelent meg a jelen recenzió tárgyát képező kétkötetes tanulmánykötet *Hermeneutik oder Versionen der Biblischen Interpretation von Texten* („Hermeneutika, avagy a szövegek bibliai értelmezésének változatai”) címmel, amelyben az egyes szerzők a bibliai szövegek értelmezésének a művészetét, azaz hermeneutikáját (a görög ἐρμηνεύειν, „lefordítani, értelmezni” szóból) járják körül különböző szempontok alapján. A kötet szerkesztője Benyik

György, aki 1989-től kezdődően szervezi a Szegedi Nemzetközi Biblikus Konferenciát, amely az elmúlt harminc év folyamán a Kárpát-medence egyik legfontosabb szakmai konferenciájává nőtte ki magát. 2011 óta az egyes kötetek, amelyek az elhangzott előadások írott változatát tartalmazzák, egyben olyan ünnepi kötetek (*Festschrift*), amelyek tisztelegnek egy, a konferencián Gnilka-díjjal kitüntetett biblikus szakember előtt. Az idei évben a kötettel a szervezők és a tanulmányok szerzői a tavaly 65 éves és az idén 40. papi jubileumát ünneplő Kocsis Imre professzor úr biblikus tevékenységét méltatják, akinek az eddigi életművét a kötet elején kollégája, a frissen kinevezett Budapest–Esztergomi segédpüspök, Martos Levente Balázs értékeli. A laudáció tömören bemutatja Kocsis Imre sokszínű munkásságát, kiemelve, hogy mindig derűvel, humorral, ugyanakkor kiváló szakértelemmel, mély tisztelettel és erős hittel végezte a munkáját. Martos hangsúlyozza, hogy Kocsis professzor méltán tartozik a Gnilka-díjasok sorába, hiszen a mai magyar katolikus szentírástudomány elképzelhetetlen lenne Kocsis Imre munkássága nélkül.

A mintegy hatvan, német és angol nyelvű tanulmányt tartalmazó, öt fejezetes kötet első fejezete a héber Biblia / Ószövetség szövegváltozatainak és ókori fordításainak a hermeneutikai irányvonalait veszi górcső alá. A bibliatudomány sokáig figyelmen kívül hagyta a korai fordítások és értelmező kommentárok által felvetett hermeneutikai problémákat, az elmúlt évtizedekben azonban jelentős változás történt e téren. A fejezet kilenc tanulmánya tökéletesen szemlélteti ezt, bemutatva, hogy a maszoréta szövegváltozathoz képest a Szamaritánus Pentateuchus, a qumráni szövegek, különösen a Pesarim, a görög Septuaginta és a szír Pesitta sajátos szövegértelmezéseket és teológiai megközelítéseket kínálnak, amelyeknek a vizsgálata kulcsfontosságú a héber Biblia és a keresztény Ószövetség szövegfejlődésének a jobb megértéséhez. Ehhez viszont az említett bibliai szövegeken kívül az ókori szerzők műveinek a beható vizsgálata is elengedhetetlen, így a tanulmányok egy része Alexandriai Philón és Josephus Flavius írásainak, valamint a rabbinikus bibliamagyarázatoknak is külön figyelmet szentel.

A második fejezetben a késő ókori és a középkori bibliai hermeneutikát vizsgáló tanulmányok kerültek elhelyezésre. A keresztény apologeták hermeneutikájának áttekintése után kiemelt szerepet kap Jeromos szentírásmagyarázata, amelyet két tanulmány is vizsgál, az Izajáshoz írt kommentárja, valamint a Páli-levelekhez írt magyarázatok alapján. Ezt követően a fejezetben olyan szerzők értelmezései kerülnek vizsgálatra, mint Dionüsziosz Areopagitész, Rashi, Halesi Sándor és Joachim da Fiore. Emellett az olvasó betekintést nyer a *Liber Graduum* exegézisének tanulmányozásába is, a XI. Homília elemzésén keresztül. Aquinói Tamás szentíráshermeneutikája két műve, a *Catena Aurea* és a Filemonnak írt levél kommentárja alapján kerül kiértékelésre.

A harmadik fejezet tizenegy tanulmánya a 16–17. századi bibliai hermeneutikai irányzatok témakörét járja körül. A tanulmányok egy része olyan széles körben ismert filozófusok és teológusok munkáját tárgyalja, mint Baruch Spinoza, Blaise Pascal vagy Matthias Flacius, de emellett a korabeli magyar szerzők, mint Pázmány Péter, Pécsváradi Péter, Bornemisza Péter, Péchi Simon és Dávid Ferenc munkássága sem kerüli el a tanulmánykötet szerzőinek a figyelmét. Szó esik továbbá az anabaptista hermeneutikáról, a régi magyar prédikációs irodalomban fellelhető szentírástértelemzésekről, valamint a 16. századi latin bibliafordításokról is.

Kronológiailag előre haladva, a negyedik fejezet olyan szerzőket mutat be, akik a 20. században, valamint a 21. század elején sajátos hermeneutikai elméleteket dolgoztak ki, nem kevésszer „interdiszciplináris” megközelítésben, túllépve ezáltal a klasszikus értelemben vett bibliai, irodalmi és filozófiai hermeneutikák közötti „válaszfalakon”. A kötetben kiemelten bemutatásra kerülő szerzők Paul Beauchamp, Umberto Eco, Hans-Georg Gadamer, Martin Heidegger, Hans Hübner, Ulrich Luz, Petr Pokorný, Paul Ricoeur, Anthony C. Thiselton, Simone Weil és Oda Wischmeyer.

Az ötödik fejezetben a 20–21. század különböző hermeneutikai irányzatairól szóló tanulmányok kapnak helyet, kitágítva a

„bibliai hermeneutika” fogalmát. Kustár György, a fejezethez írt bevezetőjében „hermeneutikai polifóniáról” beszél, amelyben a hermeneutikai irányzatok sokfélesége egymás mellett létezik és kiegészíti egymást. Az itt szereplő tizennégy tanulmány sokszínűsége is tanúsítja ezt, hiszen ezekben a szentírástudomány gyümölcsöző szinergiába kerül a teológiával határos egyéb tudományágakkal, mint az irodalomtudomány, a szociológia vagy a pszichológia.

A kötet végén Benyik Györgynek a Gnilka-díjas Kocsis Imre egyetemi professzorral készített interjúja olvasható, melyben szó esik papi szolgálatának és teológiai tanulmányainak kezdetéről, a Rómában töltött éveiről, tanulmányairól, professzorairól, majd a Magyarországon végzett oktatói tevékenységéről, publikációiról, valamint a magyar bibliafordításokról is. Az interjút követően megtalálható a Gnilka-díjas professzor publikációs listája is. A kötet végén névmutató található, viszont a tanulmányokban szereplő bibliai szakaszokhoz nincs külön regiszter, ami így nehézkessé teszi a keresést, ha egy bizonyos könyv vagy szakasz értelmezési hagyományához keresünk támpontot.

A 33. Szegedi Nemzetközi Bibliikus Konferenciát követően megjelent konferenciakötet kétségtelenül kiváló betekintést nyújt a bibliai hermeneutika fejlődésébe a héber Biblia ókori szövegváltozataitól és fordításaitól kezdve napjaink különféle hermeneutikai irányzatáig. Ez a kötet jól kiegészíti Oda Wischmeyer hermeneutikai kézikönyvének a magyar fordítását, hiszen olyan témák és megközelítések is tárgyalásra kerültek, amelyek abból hiányoztak, vagy csak kevesebb figyelmet kaptak. Jelen tanulmánykötet különlegessége továbbá, hogy a nemzetközi szakirodalomból ismert hermeneutikai irányzatok mellett több magyar szerzőt is a figyelem középpontjába állít, rámutatva a hazai bibliainterpretáció sajátosságaira. Éppen ezért hasznos lenne a tanulmányok magyar nyelvű közzététele is, hogy így még több hazai olvasó megismerhesse a Biblia értelmezésének szerteágazó és csodálatos világát.